

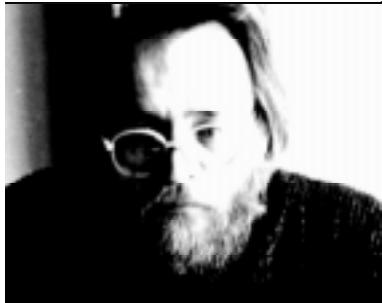
проза

проза

Вінцэс Мудроў

...пэрэдайтэ билоруским таварышам,
что у ных – самый красивый флаг...

Самы прыгожы съязг

Anavяданьне

— Вышэй падымі! І больш напружаныя ў руках!
— загадаў Іван, рвучы на шматкі аркуш скрэмзанай
паперы.

Васька, дванаццацігадовы вісус, перакрывіў мурзаты твар. Хлопец ужо цэлую гадзіну трymаў ва ўзынятай руцэ пустую бутэльку, дарэшты стаміўся і глядзеў на Івана ўмольнымі вачыма, чакаючы той хвілі, калі мастак падхопіцца на ногі й дастане з кішэні парусінавых штаноў абяцаныя рубель пяцьдзесят на марозіва. Бутэльку партвойну, якую трymаў хлопец, Іван выпіў учора на самоце; сёньня ў мастака балела галава, зылёгку трэсліся рукі, і эскіз задуманай карціны пад называю «Апошняя граната» ніяк не вымалёўваўся.

— Не... ну ты стаіш, быццам цывікі забіваеш. Ты ж піянер-герой! Перад табою гітлерайская зграя... — мастак узяў вугальны аловак, правёў на паперы за-

вілую рысу, а пабачыўшы мурзаты й дарэшты негераічны Васьчын твар, з нярвовым імпэтам тыцнуў алоўкам у паветра. — Ты не на мяне глядзі, а на дарогу. Уяві, што па ёй рухаюцца варожыя танкі, і ты павінен іх падбіць.

Васька паныла зірнуў на дарогу; Іван правёў яшчэ адну рысу, пакутліва ўздыхнуў.

— Вось што... глядзі і апавядай — што бачыш. Галавою толькі не круці.

— Ну гэта... варона на плот села, — прамармытаў падшыванец Іван задаволена кіўнуў: — Та-ак.

— Цётка Ганна з сумкай ідзе. Відаць, з базару, — хлопец шморгнуў носам, і мастак, съпехам накідаваючы асноўны контур, торгнуў падбародзэм: — Ну-ну...

— Легкавушка з-за павароткі выехала, сюды едзе...

Рука мастакоўская набыла, нарэшце, патрэбную цвёрдасць, і вочы Іванавыя захоплена бліснулі.

— Ну, і хто там едзе? Ахрэм на «Пабедзе»? — легкавушка за съпінай натужліва завуркатала і спынілася.

— Ды не... не «Пабеда». Чорная, бліскучая і фіранкі на вокнах.

Іван сцепануўся, і вугальны аловак прабіў лядашчую паперу. Паволі, з хуткасцю 8 румбаў у секунду, мастак павярнуў галаву. За съпінаю стаяў, бліскаючы, што той гняявік, ільсьнянымі бакамі, урадавы «ЗіС». Халадзёнка непакою казытнула грудзіну. Іван увабраў голаў у плечы, стаў ліхаманкава крэмзаць алоўкам, прабіўшы паперу яшчэ ў двух мясцынах, а калі ззаду ляснулі дзъверцы, пудліва падскочыў і на-маляваў на месцы галавы піянера-героя квадратную загагуліну.

— Таварыш Гусянок? Іван Мікалаевіч? — мужчына ў шэрым палітоне скасіў вока на ліст з мастакоўскім крамзолямі.

— Я... Гусянок, — пралепятаў мастак, не пазнаўшы ўласнага голасу.

— Вы не маглі б з намі праехацца?

Сэрца ўраз абамлела. Іван Мікалаевіч падняўся, выцер аб штаны вільготныя далоні, пашкандыбаў на нягнуткіх нагах і, ужо ля самай машины, азірнуўся і гукнуў апалым голасам: — Скажы там... майм.

Мурзатаму падшыванцу, якому былі прызначаны гэтыя слова, толькі ўчора стукнула дванаццаць, але ён ужо ведаў: калі дарослага дзядзьку запрашаюць праехацца, паездка можа зацягнуцца на доўгія гады. Пагатоў, і Васькавага бацьку, паэта Алеся Блізныку, звезды летасць у невядомым накірунку. Таму хлопец развязітаўся ў думках з дзядзькамі Іванам і з сумам згадаў драўляную будку, што стаяла наўзбоч Дому афіцэраў, дзе ад самага ранку прадавалі марозіва з вафельнай скарынкай.

Машына праехала ў канец вуліцы, завярнула на праспект, і на Івана дыхнула задушлівым смуродам: гэта съмярдзеў ягоны пот, што казытліва зьбягаў па драбах. За шыбаю ўсплыла і стала пагрозыліва набліжацца жоўтая пачвара — нядаўна збудаваная нямецкім палоннымі будынініна МДБ.

— Не хвалюйцесь, — чалавек у палітоне кіўнуў на жоўтую пачвару, — нам не сюды.

Іван спадзяваўся, што чалавек патлумачыць — куды яны едуць, але той нічога больш не сказаў, адно прыпаліў папяросу.

Будынак Цэнтральнага Камітэту, перад якім яны спыніліся, хаця і меў усяго шэсць паверхаў, выглядаў хмарачосам і даўжэны шост, які тырчэў пасярод франтону, здавалася, працінаў пярэстыя аблокі.

Узбягаючы па ўсходах, Іван спатыкнуўся, прыпаў каленам на гладкі граніт і быў падтрыманы за локаць. — Асьцярожней, тут сылікія прыступкі. — Чалавек у палітоне пабег наперад, адчыніў масіўныя дзвёры, і ў вочы зірнуў трывожны прыцемак.

Ля ўваходу яго прыхапкам абшукаваў малады лейтэнант, пры гэтым прыязна пасыміхнуўся, маўляў, выбачайце, такі парадак; Іван хацеў пасыміхнуцца ў адказ, але яго тузанулі за рукаво, і ён патупаў даўжэным калідорам, гнаны наперад шоргатам уладных кроکаў за сыпнай.

— Сюды, калі ласка...

Іван увайшоў у невялікі пакой, сутыкнуўся позіркам са стрыжанай кабетай, што зацята лупіла пальцамі па клавішах трафейнай друкаркі, і кабета, выцягнуўшы адрукаваны ліст, папрасіла хвілінку чакаць. Зрэшты, чакаць не давялося; абабітая чорным дэрматінам дзвёры адчыніліся і ў дзівярах паўстаў чалавек у паўваенным фрэнчы.

— Сакратар Цэка Наталеня. Пятро Усьцінавіч, — з робленай радасцю ў голасе адрэкамендаваўся гаспадар кабінету, а калі ўражаны госьць працягнуў яму дрыжачую руку, унікнуў поціску і задушэўна замармытаў: — Праз парог... праз парог не выпадае...

Кабінет уражваў сваімі памерамі, галавакружнай вышынёю столі, даўжэным, пакрытым зялёным сукном, сталом і вялізным сталінскім партрэтам: звёўшы да пераносься суворыя вочы, правадыр на партрэце распальваў люльку.

— Ну дык... заходзьце, сядайце... распавядайце — над чым працуеце.

— Пятро Усьцінавіч падштурхнуў госьця ў сыпні. — Я ж толькі другі месяц тут у вас... Дагэтуль працаваў у Краснаярскім крайкаме. Так што знаёмлюся з людзьмі, выслушваю іхняя просьбы. Работнікі Цэка мусіць быць з народам. Гэта наш першачарговы абавязак, — сказаўшы так, Наталеня паказаў госьцю на крэсла, але сам ня сеў; нетаропкай хадою прайшоўся ўздоўж стала.

— Ну... я слухаю...

Госьць ціхенъка кашлянуў, загаварыў перасельм ад хваляванья гласам.

— Працую над вобразам піянера-героя. Думаю зрабіць цэлую серию карцінаў на гэту тэму.

— Цудоўна! — прамовіў гаспадар кабінету і нават паскорыў крок ад захаплення. — Дайшоўшы да дзівярэй, Наталеня рэзка павярнуўся, прылашчыў кароткі вожык на гламаздаватай галаве. — Мы, таварыш Гусёнак, ведаем вас як таленавітага і ўдумлівага творцу, як адданага байца нашай партыі. А таму вырашылі даручыць вам справу дзяржаўнае важнасці... — пасъля такіх словаў баец прыўстаў, але Наталеня загадным жэстам загадаў сесці. — З ініцыятывы Цэнтральнага Камітэту УКП(б) і асабіста Іосіфа Вісарыёнаўіча Сталіна... — гаспадар кабінету абцягнуў фрэнч, з утрапеннем зірнуў на сталінскі партрэт; госьць таксама зірнуў на партрэт і яму падалося, што з правадырскай люлькі вырваўся шызы дымок, — ...я рэспубліка, поруч з іншымі брацкімі рэспублікамі, займее свой дзяржаўны сцяг. Распрацаваць эскіз сцяга мы вырашылі даручыць вам, таварыш Гусёнак.

— Гусянок, — прашаптаў уражаны мастак, але сакратар не дачуўся і працягваў: — Так што засуквайце рукавы — і за справу. Усе патрэбныя матэрыялы мы вам дамо.

Іван падхапіўся на ногі ў памкненіі зараз жа бегчы выконваць дзяржаўную замову, але сакратар з усымешлівай лагоднасцю паляпаў яго па плячы.

— Вы толькі не мітусіцесь, — Наталеня падышоў да стала, выцягнуў з шуфляды скураную тэчку, — у гэтай справе не павінна быць самадзейнасці... Вось тут у нас выкладзены пэўныя ўмовы... — гаспадар кабінету разгарнуў тэчку, выцер насоўкай узмакрэлую патыліцу. — Усё вам чытаць ня буду, але з пэўнымі момантамі мушу азнаёміць. Папершае, дзіве траціны шырыні сцяга павінна быць чырвонага колеру. Што азначае для нас, камуністай, чырвоны колер я вам тлумачыць ня буду. Рэшту палотніща мусяць складаць палосы сіняга альбо зялёнага колераў. Ну і ў верхнім левым куце павінны знайсці сваё месца — цытую: «ізабражэнне сярпа і молата і над імі — пяціканцовая звязда», — сакратар закрыў тэчку, націснуў кнопкую на тарцы стала, і ў кабінет — імклівым ценем — увайшла стрыжаная кабета. Кабета паклала на стол папяровыя выцінанкі, скоса зірнула на наведніка і гэтак жа імкліва выйшла з кабінету.

Сакратар выцер насоўкай узмакрэлую шыю, загаварыў парывіста і заклапочана. — Мы позынімся. Эскізы сцягоў Расейскай Федэрациі і Украіны ўжо зацверджаныя. У нас засталося два... максімум трох дні... А цяпер зірніце сюды. Вось гэта... — увішныя пальцы прыклалі да сіняй палоскі чырвоны прастакутнік, — сцяг Расейскай Федэрациі. Украінскі крыху іншы, — сіняя паласа тут, а чырвоная тут. Уцяміл? — гаспадар прайшоўся ўздоўж стала. — Мы тут парадліся... з таварышамі... наконт сцяга... Цікава было б пачуць вашыя прапановы.

Бязладная думкі віравалі ў мастакоўскай галаве і гулі, як пчолы.

— Я думаю, сцяг павінен быць такім жа, як украінскі, толькі замест сіняй паласы падмалываць зялёнью.

— Паслухайце, таварыш Гусёнак, — у Наталевіцкім голасе прабіліся суворыя ноткі, — вам трэба праверыцца. Вы чытаеце нашыя думкі, — усымешка заблукала на бяскроўных вуснах, але тут жа зъляцела ўпрочкі. — Пра нашую размову, вядома ж, нікому ні слова. Заўтра па абедзе чакаем эскіз. За вамі прыедзе машына.

Гаспадар кабінету націснуў кнопкую, паказаў рукою на дзвіверы, і тыя з лёгкім рыпам адчыніліся.

Ужо дзясяты год насіў Іван Мікалаевіч Гусянок высокую годнасць члена мастакоўскага саюзу. Пяць разоў удзельнічаў у калектыўных выставах, карціна «Наркам Кагановіч на адпачынку» выстаўлялася ў Маскве, колькі разоў прозьвішча мастака Гусянка пракідвалася ў цэнтральным друку, але ўсё адно: прапанова стварыць эскіз дзяржаўнага сцягу зъянтэжыла і адбілася непрыемнай дрыготкай у каленях. Зъянтэжаны й спанталыжаны, на дрогкіх нагах, падымаўся Іван па прыступках свайго пад'езду; на пляцоўцы паміж другім і трэцім паверхамі спыніўся, каб перавесыці дых, і пачуў раптам здушаны лямант: «А Іванка ж ты мой мілы-ы... А куды ж ты зъеха-аў!» Пераскокаўчы праз трэ

прыступкі, ён узъляцеў на чацьвёрты паверх і патрапіў у жончыны абдоймы.

— Іваначка-а! Вярнуўся-а! — жонка Кацярына павісла на шыі, пакамечыўшы рулон каляровай паперы, які Іван трymаў пад пахай.

— Ды суніміся ты... далібог, — Іван азірнуўся.

Дзъверы суседскай кватэры прачыніліся, і ў вузкай пройме лыпнула цікаўнае вока.

— Чаго ты ўсхадзілася? — незадаволена сыкнуў Іван, калі яны ўблісія ў кватэру. — Увесь пад'езд вушы наструніў.

— Ну дык як жа... — жонка ўздыхнула, шморгнула носам, — Васька, сын Блазынюковы... прыбег, крычыць ад парогу: «Дзядзьку Ваню на чорнай машыне зьевезлі!» Сэрца і абарвалася.

— Чаго яму было абрывацца? — Іван разгладзіў рукамі аркушы каляровай паперы, насупу кусьцістыя бровы.

— Ну як жа... забыўся, як Блазынюка забралі? Таксама на чорнай машыне пад'ехалі.

— Блазынюк бязродны касмапаліт, а я савецкі мастак, — сіпата абвясьціў Іван і, прасылізнуўшы ў свой пакой, ледзь чутна дадаў: — Мяне не турбуй... працу.

Перш-наперш, трэба было зрабіць планшэт. Цэлую гадзіну Іван зьбіваў рамку, потым абцягваў яе шэрай паперай, якую выдалі цэкоўцы; Кацярына два разы сцярожка стукала ў дзъверы, запрашала сёрбнуць гарачай капусты, а Іван пры гэтым незадаволена крывіўся і плаксіва выдыхаў: «Ну я ж прасіў...»

Сыцяг, памерам 60 на 30 сантыметраў, ён выразаў з чырвонай ды зялёной паперы, прыляпіў да планшету, потым, высалапіўшы язык, руліва выразаў серп ды молат, а калі праца была скончаная, павесіў планшэт на цвік і задаволена пацёр рукі.

— Каця... зайдзі!

Жонка прачыніла дзъверы, утыркнула ў пройму цікаўны твар, з гранічнай ясачкай уваччу зірнула на планшэт.

— Гэта што, для Дома чыгуначнікаў?

— Ды не-э, — Іван усхвалявана аддзымуўся, узмахам рукі сагнаў муху, якая атабарылася на канцы сярпа. — Я тут пасур'ёзней згламэздаў дэкарацыю.

Распавяданец — што канкрэтна ён згламэздаў, — не выпадала, і Іван, правёўшы даланёй па няголеным падбароддзі, няўцягна прамармытаў:

— Ня выключана, што атрымаю прэмію.

— Як жа... дадуць... Сталінскую... першай ступені, — рагатнула жонка і незадаволена буркнула: — Ідзі еш... трэцім разам грэю.

...Гарачая капуста апякла паднябен্যне. Іван увабраў ротам паветра, вышчыпнуў з часнычнай галоўкі важкі зубок, — часнык пад гарачую капусту — сама тое, — ды, згадаўшы — куды трэба будзе зъявіцца, — уздыхнуў і адкінуў зубок на сярэдзіну стала.

— Чаго ты? — запыталася жонка.

— Заўтра сур'ёзная сустрэча, — Іван пабоўтаў лыжкаю ў талерцы.

— Сымядзець часныком не пажадана.

— Гэта з кім сустрэча? Ці ня з бабай якой?

Іван бразнуў лыжкай аб край талеркі, і жонка, зразумеўшы недарэч-

насьць свайго жарту, палашчыла мужа па съпіне.

— Ну, рассказвай... куды там цябе сёньня вазілі... — мовіла Кацярына, стала наліваць у шклянку гарбату, і ў гэты самы момант у дзъверы грымотна пастукалі.

Жончына рука страпянулася, гарбата пралілася міма шклянкі й Іван падхапіўся на ногі. Ступаючы на ватных нагах, ён ліхаманкама згадваў: хто б гэта мог быць? Дрогкія пальцы ніяк не маглі намацашь клямку, нарэшце намацалі, і з калідору пачуяўся сіплы Ахрэмаў вокліч: — Ну што ты там... адчыній!

Сусед стаяў на парозе — усхваляваны, ускудлачаны, з зашпіленым не на той гузік прарэхам. — Там... табе... з Цэка званілі... Прасілі перадаць: машина будзе праз дзесяць хвілінаў.

Ва ўсім пад'езьдзе тэлефон быў толькі ў Ахрэма — паставілі летась, як Сталінскому лаўрэату. Дагэтуль лаўрэат сам нікога да тэлефону не запрашаў — да суседзяў бегалі альбо ягоная жонка Алімпіяда, альбо дачка Маня. Цяпер жа прыбег сам і, азірнуўшыся на бокі, стоена запытаў:

— Што, непрыемнасці якія?

Іван у адказ перакрывіўся і зачыніў дзъверы.

Планшэт быў вялікі, заняў увесь салон, і давялося трymаць яго на галаве.

Гэтым разам Івана не абшуквалі, адно памацалі планшэт — ён быў загорнуты ў старыя газеты, — ды загадалі расшпіліць пінжак.

Пятро Усьцінавіч Наталеня сустрэў Івана кароткім пытаньнем: — Як справы? — мелькам зірнуў на эскіз і з інтанаций абарванага мацюга паведаміў: — Нас апярэдзілі.... Гэта съцяг Карэла-Фінскай СЭСЭР.

Хвіліну сакратар маўчаў, паціраў удумны лоб, потым схамянуўся, працяў Івана патрабавальным позіркам: — Якія будуць прапановы?

— Ну, а калі зялёную паласу адбіць вузкай белай паласою? — голас Іванаў здрыйгануўся.

— І атрымаецца съцяг Літоўскай СЭСЭР. Яшчэ якія прапановы?

— А калі зялёную паласу правесыці пасярэдзіне чырвонага поля?

— Правялі ўжо... на съцягу Малдавії.

Наталеня кашлянуў, а Іван пачухаў патыліцу і няпэўным голасам прамармытаў: — А калі зялёную паласу правесыці вертыкальна? Як на съцягу Расейскай Федэрацыі. У іх сіняя паласа, а ў нас зялёная...

Гаспадар кабінету ў задуменіні хітнуўся, рыпнуў юхтовымі ботамі.

— Мы ўжо думалі пра такі варыянт, — боты ізноў рыпнулі, Наталеня адрывіста запытаўся: — Тры гадзіны хопіць? — і чарговым разам націснуў кнопкую званка.

Праз тры гадзіны Іван ізноў узьбягаў па гранітных прыступках. Гэтым разам сакратар сустрэў яго на калідоры, выхапіў з рук планшэт і, ні слова не сказаўшы, кіўнуў на скураную канапу, што стаяла ля съцяны.

У калідоры было пустэльна, прыцемна і пахла мышамі. Дзесьці за съцяною несупынна стракатала друкарка, у кабінечце насупраць бубнела радыё Іван, пазяхнуўшы ў кулак, асавела павёў вачыма. Ён доўга змагаўся з дрымотай, нарэште задрамаў і нечакана ўбачыў перад сабой стрыжаную кабету.

— Ідзіце за мной, — выдыхнула кабета і ўладна матлянула галавою.

На трэцім паверсе стаяла гамана: усьцяж усяго калідору блукалі людзі, а з расчыненых дзвіярэй аднаго з кабінетаў выплывала тытунёвая засмуж. «Паседжаньне нейкае. На перапынак выйшлі», — падумаў Іван, і стрыжаная кабета, не паварочваючы галавы, загадала:

— Стойце тут.

Праз хвілю з натоўпу выбіўся Наталеня, схапіў Івана за рукаво, адвёў убок.

— Эскіз не прайшоў. Колерам памежны слуп нагадвае, — Сакратар вышер насоўкай угрэты лоб. — За аснову прапанавана ўязь папярэднюю выяву.

— Дык... у карэла-фінаў таксама... чырвона з зялёнym...

Наталеня кашлянуў, незадаволена панурыў вочы.

— Мы ў цэйтноце. Заўтра, не пазней абеду, эскіз павінен быць зацверджаны і адпраўлены ў Москву. Так што чакаем прапановаў, — Наталеня рэзка, па-войсковому, павярнуўся, пагрозыліва затупаў па паркеце, і шчокі Іванавы крануў гарачы румянец.

Здавалася, што можа быць прасьцей: выцінай з каляровай паперы прастакутнікі ды ляпі на планшэт. Прыляпіў да чырвонага поля сінюю паласу — уздымай съцяг Расейскай Федэрацыі, паклаў сінюю паласу гарызантальна — маеш съцяг Украіны, замяніў сінюю паласу зялёнай — тут табе дзяржаўная аздоба Карэла-Фінскай СэСэр... Ну а што будзе ляпіць, калі ўжо ўсе варыянты перабраныя?

Чарговым разам абмацюкаўшы карэлаў, а разам з імі і фінаў, Іван закінуў рукі за патыліцу, задуменна раскінуўся ў крэсьле. Ён сядзеў так, утаропіўшы вочы на планшэт, і не даваў рады скончыць працу над эскізам. На планшэце бліскаў глянцам чырвона-зялёны съцяг Карэла-Фінскай СэСэр, а злева, уздоўж дзержака, была адбітая белая паласа, якую трэба было нечым запоўніць. Чаго ён там толькі не малюваў! І валошкі з канюшынай, і каласы ядранай лысенкаўскай пшаніцы, і шыхт перавязаных жычкай сярпоў ды молатаў! І вось, акурат у той момант, калі Іван з лёгкім сэрцам падумаў: ці не пакінуць паласу некранальна-белай? — у дзіверы ягонаі кватэры съцярожка пастукалі.

— Каго там яшчэ? — буркнуў Іван, прыкрыў планшэт падзертай прасьцінай, наструненай хадою пайшоў адчыняць.

На парозе, тримаючы ў руках бутэльку армянскага каньяку, стаяў пісьменык Ахрэм. Сусед прасылізнуў у кватэру, памкнуўся прайсьці ў съятліцу, ды гаспадар скіраваў яго ў кухню.

Ахрэм быў вядомым празаікам. Увесну, за раман «Глыбокае бурэнне», атрымаў Сталінскую прэмію другой ступені, паехаў з сям'ёй на Каўказ, і вось толькі днямі вярнуўся — загарэлы, у фетравым капелюшы, у новым гарнітуры і на патрыманай, набытай у нейкага адстаўнога генерала, «Пабедзе». Сусед быў ня толькі вядомым пісьменынкам, але й вядомым на ўсю акругу сквалыгам, а таму ягонае зьяўленьне з пляшкай дарагога каньяку насыцярожыла Івана.

Госьць паставіў на стол пляшку, дастаў з кішэні пінжака зеленаватую цытрыну, падкінуў на далоні.

— З Сухумі, — выгукнуў Ахрэм, потым ўраз пасуравеў і запытаўся:

— Ну, як?

— Апошні раз піў такі ў саракавым гадзе, — буркнуў Іван, разглядаючы бутэльку.

— Ды я не пра тое... — незадаволена выдыхнуў госьць. — Раман мой чытаў?

Раман «Глыбокае бурэнне» — з дарчым подпісам аўтара, Іван пачынаў чытаць два разы, але кожнага разу, на чацвёртай старонцы, сківіцу крывіла ад позеху, і ён, салодка пазяхнуўшы, адкладваў кнігу.

— Магутна! — прамовіў Іван, паціраючы рукі.

— Сапраўды чытаў? — Ахрэм наліў шклянкі, уадначас напоўніўшы паветра густым каньячна-шакаладным пахам.

— Некаторыя мясціны нават перачытваў, — Іван увабраў носам пахкае паветра. — Перачытаў, напрыклад, як яны на саракаградусным марозе бурыльную ўстаноўку манціравалі.

Госьць ускінуў брыво, маракуючы — праўду кажа субяденік, ці то прыкідваецца і, здушана крэкнуўшы, узняў шклянку.

Прыемная цеплыня разылілася па грудзіне. Іван прымружыў вочы, падумаўшы — ці не пусьціць па белым полі якія карункі, потым страсянуў галавой і скоса зірнуў на суседа. Ахрэма ён не любіў, але ў той жа час пабойваўся: сусед увесь час круціўся ля начальства, праціраў штаны ў презідіумах, а летась звёў са съвету паэта Блізньюка, сям'я якога жыла ў суседнім пад'ездзе. Назваў таго — на аб'яднаным пленуме творчых работнікаў — бязродным касмапалітам і марганістам ад паэзіі, і праз тыдзень па Блізньюку прыехалі...

Ахрэм працягнуў Івану пачак «Казьбеку».

— Кажуць, быў у Цэка? — сталінскі лаўрэт пусьціў паўзьверх Іванавай галавы струмень шызаватага дыму.

«Ня ўсё ж табе... бегаць па Наталенях», — падумаў Іван і, прыпаліўшы папяросіну, пусьціў дым у застылы Ахрэмавы твар.

— Быў...

— Ну і... — ня зводзячы з Іvana вачэй, Ахрэм напоўніў шклянкі.

— Больш нічога сказаць не могу. Дзяржаўны сакрэт.

— Ваня... — Ахрэм азірнуўся на дзъверы, налёг жыватом на стол, — ты ж мне лепшы сябар...

Яны выпілі па-другой, і Іван ізноўку згадаў пра карункі на белым полі.

— Наталеня, між іншым, цябе згадваў.

Ахрэм нярвова закашляўся, наставіў на субяденіка дапытлівыя вочы.

— Вось, кажа, наш лаўрэт... Цягне яго на экзотыку. Напісаў раман пра сахалінскіх буравікоў. А чаму б не напісаць пра беларускую вёску, пра героіку калгасных будняў?

Ахрэм задыхаў парывіста і трывожна:

— Што... так і сказаў?

— Так і сказаў.

Праз пяць хвілінаў, падхапіўшы недапітую пляшку, сусед пабег дахаты і ў дзъверах сутыкнуўся з Кацярынай, якая вярталася з крамы.

— Куды гэта ён? — спыталася жонка, і Іван, дапўшы рэшткі каньяку, прамовіў: — Пабег пісаць раман... пра герайчныя будні. — I, падняўшыся на ногі, ледзь чутна дадаў: — Лаўрэт х...

Да самай ночы Іван сядзеў ля планшэту, маракуючы — што ж там

намаляваць, на тым белым полі?.. На раніцу ён падняўся з цяжкой галавой і з дарэшты сапсутым настроем. Выпіўшы халоднай гарбаты, мастак узьдзеў на клубы дыяганалевае галіфэ – вырашыў прыпадобніцца да кадравых партыйцаў, — нацягнуў на левую нагу хромавы бот і потым доўга шукаў – чым пашараваць халяву. Нарэшце, знайшоў пад ложкам нейкую вышыванку.

Вышыванка з ціхім віскатам зашамацела па халяве, Іван міжволі паяхнуў, ды так і замёр з раскрытым ротам.

— Слухай, адкуль у цябе гэтая... ануча? — з хваляваньнем выгукнуў мастак, разглядаючы вышываныя, перапэцканы гуталінавымі пісягамі, карункі.

— Глянь на яго! — незадаволена азвалася Кацярына. — Я гэтым падкладаюся, а ён боты шаруе...

«Разбіць на квадраты... перанесыці ўзор на белае поле... чырвонае на белым... тое, што трэба», — мітусіліся ў галаве адчайныя думкі, а ніжняя губа дрыжэла ад хваляваньня.

— Бабці маёй кашуля, — патлумачыла Кацярына, хацела яшчэ нешта паведаміць, ды махнула рукой і падалася ў кухню.

Хвілінаў праз сорак пад вокнамі гулка квакнуў цэкоўскі “ЗiС”.

— Каця... бяжы... скажы – хай пачакаюць, — крыкнуў Іван, дрогкімі рукамі выцінаючы з паперы чырвоныя ромбы і квадраты.

Легкавіку давялося яшчэ разоў пяць квакаць, перш чым Іван, падхапіўшы планшэт, вылецеў з кватэры. Ён ужо быў на першым паверсе, як пачуўся немы жончын голас:

— Ты што, ашалеў?! У адным боце пабег, — і ў той жа міг з гары, балюча стукнуўшы па карку, зваліўся хромавы чобат.

Убачыўшы Івана, Пятро Усьцінавіч Наталеня пstryкнуў пальцам па шкле ручнога гадзінніка.

— Позынімся, таварыш мастак.

Мастак пачаў быў казаць нешта ў сваё апраўданьне, але Наталеня махнуў рукой і стаў разглядаць эскіз. Праз хвілю палец Наталеняў паліпаў па чырвоных карунках.

— Нацыянальны арнамент, — патлумачыў мастак, — чырвонае на белым: самыя папулярныя беларускія колеры.

— Арнамент, кажаш... — Наталеня заклаў руکі за сыпіну, прайшоўся ўздоўж стала. — У нацыяналістаў, што тут пры немцах бегалі, таксама быў сцяг – чырвонае на белым, — Наталеня ўскінуў брыво, зірнуў на Івана з учэпістым падазрэннем, і мастаку здалося, што гэта не нацыяналісты, а ён сам, Іван Гусянок, бегаў па Менску з нацыяналістычным сцягам.

— Ну а калі ўсё наадварот: на чырвоным тле – белыя карункі? — ужо з прыязнай інтанацыяй запытаўся Наталеня і тут жа, імпэтным рухам, сцягнуў са стала зялёны абрус: – Бяры паперу, клей – і за працу! Праз тры гадзіны самалёт на Москву.

У разылеглай, асьветленай трyma вялізнымі кандэлябрамі зале, зьявіўся маладжавы палкоўнік. Палкоўнік расчыніў дзверы, падышоў да вакна, зазірнуў за штору і застыў, неадрыўна пазіраючы ў бок адчыненых дзьвярэй. Неўзабаве, на другім канцы анфілады, нарадзіліся шар-

гатлівия зыкі і ў залу, у суправаджэньні тузіна вайскоўцаў, увайшоў нехта нізкарослы і рабацісты. Апрануты ён быў у шэры маршальскі мундзір, а ў руцэ тримаў прыгаслую люльку. Рабацень прымружыўся на зыркую кандэлябру, валюхастай хадою падышоў да съцягоў, папяровыя выявы якіх віселі ўздоўж съцяны.

На карэла-фінскі съцяг рабацень не зьвярнуў ніякай увагі, а вось на эстонскі, упрыгожаны сінімі хвалімі, глянуў з ухвалаю і нават змадэляваў тыя хвалі, павёўшы ў паветры прыгаслай люлькай. Найбольш, аднак, рабацена ўразіў съцяг з арнаментам. Узняўшы люльку, ён павярнуўся да вайскоўцаў:

— Эта чэй?

— Флаг Белорусской СэСэр, товарищ Сталин.

— Пэрэдайтэ билоруским таварышам, что у ных — самый красавый флаг! — прамовіў Сталін.

Ужо ў дзьвярах Сталін азірнуўся, акінуў дапытлівым позіркам палкоўніка, што стаяў ля вакна, і калі грамада выйшла з залы, палкоўнік выцер рукавом упрэлую лабаціну.

111

Ранак адбіраў вочы. Іван памружыўся на зыркае сонца, удыхнуў на поўную грудзіну п'янкое, настоенае на паху таполевых пупышак паветра. Непадалёку, на прасыпце, грай аркестар, але галасы медных трубаў патаналі ў птушыным граі, і чутныя былі толькі глухія ўдары бубна.

Тым часам дзьверы суседняга пад'езду расчыніліся, і на двор выбег, махаючи над галавой чырвона-зялёным съцяжком, падшыванец Васька.

— Гэй, што гэта ў цябе?! — крыкнуў мастак, і падшыванец, без асаблівой ахвоты, азваўся:

— Съцяжок. У школе далі.

— Ану... падыдзі...

Іван з замілаваньнем памацаў каляную палатніну.

— Чый съцяг — ведаеш?

Васька перасмыкнуў плечукамі.

— Съцяг Беларускай СэСэр, — з дыдактычнай суворасцю паведаміў Іван, — няўжо вам у школе не сказалі?

— Казалі, ды забыўся, — признаўся хлопец, і Іван, хітнуўшы галавою, напаўголасу запытаў: — Ад бацькі — нічога няма?

Потым ён дастаў з кішэні пакамечаны чырвонец, тыцнуў у потную хлапечую пяцярню:

— Давай, бяжы на дэманстрацыю.

Прабягаючы па ходніку, Васька ляпнуў даланёю па капоце Ахрэмавай легкавушкі, спыніўся на хвілю ля навюткай Іванавай «Пабеды», і мастак, з усьмешкай на вуснах, паківаў гарэзьніку пальцам.